

اشاره:

فروپاشی شوروی سابق و پیدایش جمهوری‌های تازه استقلال‌یافته، فرصت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری وسیعی را فراروی بازرگانان و سرمایه‌گذاران بین‌المللی قرار داده است.

جمهوری اسلامی ایران به لحاظ موقعیت جغرافیایی سوق‌الجیشی و همسایگی با جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز بیش از دیگر کشورها شانس بهره‌گیری از فرصت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری در ناحیه را داشته و دارد. جمهوری اسلامی ایران و نیز کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز علایق بسیاری برای گسترش همکاری‌های اقتصادی، تجاری، صنعتی، علمی و فرهنگی را بروز داده‌اند. در بسیاری از این زمینه‌ها، گام‌های نخستین برای ایجاد فضای همکاری برداشته شده و در پاره‌ای موارد نیز به مرحله اجرا رسیده است. با این وجود هنوز برای طرفین فرصت‌های زیادی برای گسترش همکاری‌های اقتصادی دوستانه وجود دارد که می‌تواند ضمن ایجاد شرایط لازم برای رشد و توسعه پایدار روابط سیاسی متقابل آنها را نیز تحکیم بخشد.

به نظر می‌رسد که عمده‌ترین کار لازم برای تداوم بخشیدن به همکاری‌های اقتصادی متقابل میان جمهوری اسلامی ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز، شناساندن موقعیت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری به دست‌اندرکاران بخش‌های دولتی و خصوصی این کشورها باشد.

در این گزارش تلاش داریم این اطلاع‌رسانی را به شکل مناسب ارایه دهیم و موانع و مشکلات موجود بر سر راه توسعه همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای را از نظر بگذرانیم. با هم این گزارش را می‌خوانیم.

توسعه اطلاع‌رسانی بازرگانی، فرصت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری در منطقه را روشن می‌سازد

وضعیت اقتصادی کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز

پس از فروپاشی شوروی سابق، کشورهای تازه استقلال یافته در آسیای مرکزی و قفقاز به لحاظ ساختار خاص اقتصادی دوران کمونیسم، با مشکلات عدیده‌ای روبرو شدند. به طور کلی هر یک از جمهوری‌های شوروی سابق در یک یا چند رشته خاص صاحب صنعت بود و در همین حال حلقه‌های اتصال صنایع آنها به یکدیگر با از میان رفتن حکومت کمونیستی از دست رفته بود. به همین جهت بسیاری از صنایع منطقه به تعطیلی کشیده شدند و این در حالی بود که جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز در ردیف فقیرترین جمهوری‌های اتحاد شوروی سابق بودند.

ساختار تولید در شوروی سابق براساس نظریه استالین بر ایجاد کارخانه‌های عظیم استوار بود، زیرا وی معتقد بود که کاهش هزینه‌ها از طریق فزونی تولید امکان پذیر است. در همین حال بسیاری از صنایع معظم شوروی سابق در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز قرار داشتند.

مشکلات اقتصادی پیچیده در بدو استقلال این جمهوری‌ها، سردرگمی مسئولان آنها را نیز باعث شده بودند. از این رو دولتمردان جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز برای رهایی یافتن از این سردرگمی‌ها، با اعطای امتیازهای ویژه به سرمایه‌گذاران خارجی و گشودن اقتصادشان تلاش نمودند که بخشی از تنگناها را از بین ببرند. ورود کالاهای لوکس بسیار به این جمهوری‌ها در اثر باز کردن اقتصادشان به روی تجارت بین‌المللی، نتیجه اتخاذ چنین سیاستی بود که اکنون فاقد توجه اقتصادی است.

از آنجا که شناخت توانمندی‌های بالقوه و بالفعل اقتصادی این جمهوری‌ها، مهم‌ترین بخش کار برای برنامه‌ریزی فعالیت‌های اقتصادی است به نظر می‌رسد که سرمایه‌گذاران غربی با حضور فعال در این ناحیه و کسب اطلاعات موردنیاز، سریع‌تر از دیگر کشورها توانستند نقاط قوت و ضعف بخش‌های انرژی، صنعت، معدن، کشاورزی و خدمات در اقتصاد جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز را بیابند و بر مبنای اطلاعات به دست آورده، از فرصت‌های سرمایه‌گذاری بهره‌گیرند. به ویژه آنکه دولتمردان این کشورها بدون مطالعه و دقت کافی امتیازهای بزرگی به شرکت‌های بزرگ چندملیتی اعطا کردند که منافع بلندمدت آنها حتی تا نیمه قرن آینده را تأمین می‌سازد.

اگرچه شناخت وضعیت اقتصادی، توانمندی‌ها و نیازهای آسیای مرکزی و قفقاز در درجه اول به عهده کشورهای همسایه می‌بود تا از طریق ایجاد فضای مساعد همکاری بتوانند رشد اقتصادی منطقه را میسر سازند. لیکن در این زمینه کوتاهی کشورهای مورد بحث سبب شد که شمار بسیاری از فرصت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری نصیب شرکت‌های اروپایی و آمریکایی شود.

با این حال کارشناسان اعتقاد دارند که کشورهای همسایه باید از رقابت با یکدیگر پرهیز کنند و برای دستیابی به هدف بزرگ توسعه پایدار منطقه، به همکاری‌های وسیع‌تر و جامع‌تر روی آورند.

موقعیت ایران برای همکاری با آسیای مرکزی و قفقاز

شاید هیچ‌یک از کشورهای منطقه موقعیت جغرافیایی نظیر ایران برای همکاری با آسیای مرکزی و قفقاز نداشته باشد. ایران علاوه بر داشتن هزاران کیلومتر مرز زمینی، از دریای خزر نیز با تعدادی از این جمهوری‌ها مانند ترکمنستان، قزاقستان و آذربایجان آبراه دارد. از سوی دیگر در جنوب ایران مرزهای آبی خلیج فارس و دریای عمان امکان دسترسی کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز به آبراه‌های بین‌المللی را مهیا می‌سازد. لذا ایران نقش عظیمی در ترانزیت (عبور کالا) میان جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز و دنیای آزاد را دارد.

علاوه بر جاده‌های ایران، راه‌اندازی خط آهن مشهد - سرخس - تجن، امکان حمل و نقل ریلی از مرز ترکمنستان تا ساحل خلیج فارس را مهیا ساخته است و از این رو کشورهای منطقه می‌توانند از این مزیت‌ها در صادرات و واردات بهره‌گیرند.

○ مهم‌ترین کار برای برنامه‌ریزی فعالیت‌های اقتصادی در آسیای مرکزی و قفقاز، شناخت توانمندی‌های اقتصادی و نیازهای این جوامع است و سرمایه‌گذاران غربی با حضور فعال در این بازارها سریع‌تر به اطلاعات لازم دست یافتند و از فرصت‌های سرمایه‌گذاری بهره‌بردند.

چوب، فلزات آهنی، کفش، مواد پلاستیکی و کانوچوی طبیعی، تجهیزات و ماشین‌آلات حمل و نقل و... می‌باشند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود طیف کالاهای وارداتی این کشورها نیز بسیار گسترده است. بر اساس این اطلاعات، عمده شرکای تجاری این کشورها در سال ۱۹۹۷، کشورهای اروپایی، چین، روسیه، دیگر جمهوری‌های شوروی سابق و ترکیه بوده‌اند.

شناخت الگوی تجارت خارجی کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز به برنامه‌ریزان اقتصادی و دست‌اندرکاران امور بازرگانی کمک می‌کند که بتوانند سطح و نوع کالاهای قابل مبادله میان ایران و جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز را مشخص نمایند و سامان‌دهی لازم را به عمل آورند.

از سوی دیگر این امکان را برای تولیدکنندگان ایرانی فراهم می‌سازد که محصولات خود را متناسب با تقاضا در این بازارها، تولید و عرضه نمایند.

در همین حال شناخت زمینه‌های سرمایه‌گذاری در آسیای مرکزی و قفقاز نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به ضعف بخش‌های مختلف اقتصادی این کشورها و نیز زنجیره‌های مفقوده تولید در این مناطق که از دوران حکومت کمونیستی به یادگار مانده است، می‌توان در بسیاری از بخش‌ها، سرمایه‌گذاران را متوجه فرصت‌های سرمایه‌گذاری در آسیای مرکزی و قفقاز نمود.

البته در این زمینه ضرورت دارد که برنامه‌ریزان و مسئولان نظام نیز تسهیلات ویژه‌ای را برای تجارت و سرمایه‌گذاری در آسیای مرکزی و قفقاز فراهم سازند. در حالی که تجار و سرمایه‌گذاران نیز باید با دید بلندمدت در این ناحیه فعال شوند و به سود کلان در کوتاه‌مدت نیندیشند، بلکه حضور فعال و مستمر در بازارهای آسیای مرکزی و قفقاز می‌تواند آینده درخشانی برای تجارت و سرمایه‌گذاری در این ناحیه فراهم سازد.

البته مسئولان این کشورها نیز بارها نیازهای اقتصادی کشورشان (در بخش تجارت کالایی و نیز زمینه‌های موردنیاز سرمایه‌گذاری) را اعلام نموده‌اند. اما ضعف نظام اطلاع‌رسانی در ایران مهم‌ترین مانع برای رساندن این‌گونه اطلاعات ذی‌قیمت به مخاطبانش بوده است.

ذکر این نکته نیز ضرورت دارد که ساختار اداری، پولی و مالی، ارزی و... ایران نیز مشکلاتی دارد که حتماً دست یافتن به اطلاعات نمی‌تواند فرصت‌های سرمایه‌گذاری را برای علاقه‌مندان تضمین کند. زیرا در زمینه خروج ماشین‌آلات و

با وجود آنکه در چند سال اخیر توافق‌نامه‌های متعددی در زمینه حمل و نقل، ترانزیت (عبور کالا) (به صورت جاده‌ای و ریلی) میان ایران و جمهوری‌های آسیای مرکزی منعقد شده است، لیکن هنوز میزان انتقال کالا (ترانزیت) متناسب با حجم مبادلات خارجی کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز و توان ترانزیت کالا از خاک ایران نیست. در این زمینه شایسته است گفت‌وگوهای بیشتری میان مقام‌های طرفین انجام شود و تسهیلات لازم فراهم آید.

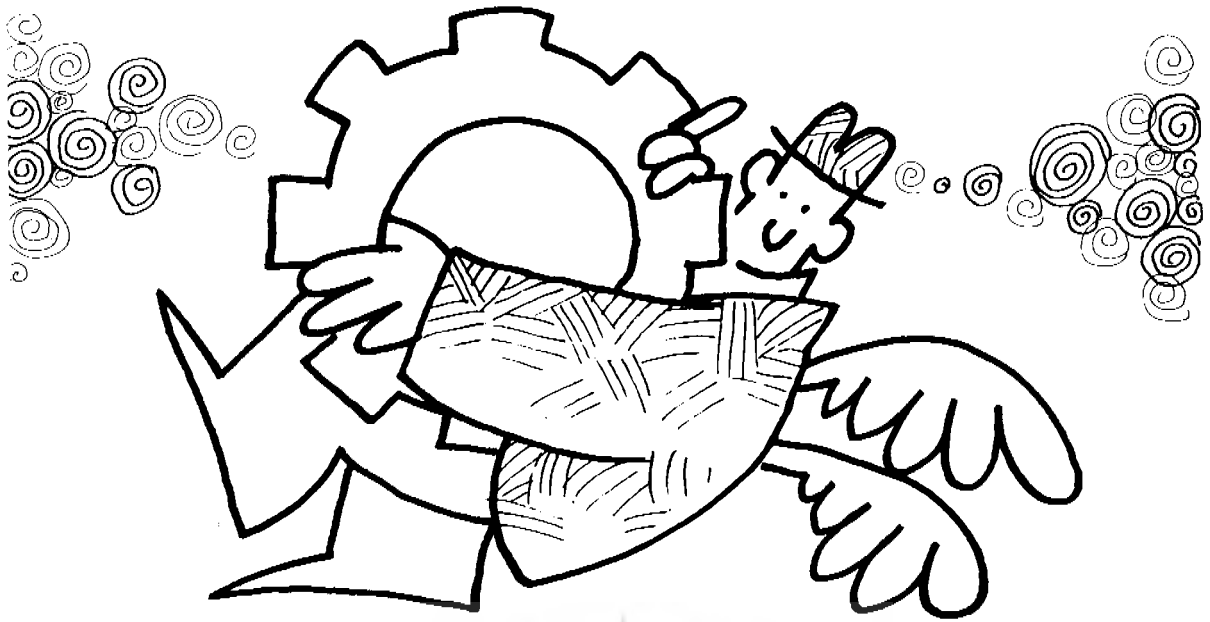
مسئله دیگر برای گسترش مناسبات اقتصادی با جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز، شناخت نیازهای این کشورها می‌باشد. کشورهای موردبحث به کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای نیاز دارند.

از سوی دیگر در برخی زمینه‌ها مانند معدن، توان صادراتی قابل‌توجهی دارند. لذا ارزیابی دقیق کالاهای صادراتی و وارداتی کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز در رشد تجارت با این کشورها مؤثر است.

براساس اطلاعات جمع‌آوری شده کشورهای قزاقستان، ترکمنستان، ازبکستان، تاجیکستان، قرقیزستان، اذربایجان و ارمنستان از منابع زیرزمینی غنی شامل نفت، گاز، زغال‌سنگ، اورانیوم، طلا، نقره، مس، کروم، منگنز، سرب، قلع، روی، نیکل، سفات، مولیبدن، انواع نمک‌های کانی و... برخوردار می‌باشند. این کشورها صادرکننده نفت و گاز، مواد شیمیایی، برخی تجهیزات صنعت نفت، پنبه و منسوجات، پشم، گوشت، توتون، طلا، جیوه، اورانیوم، انرژی برقی، کفش، ماشین‌آلات، فلزات آهنی و غیرآهنی، گندم، زغال‌سنگ، آلومینیوم، میوه، روغن نباتی، مواد نفتی و... می‌باشند. طیف کالاهای صادراتی این کشورها بسیار وسیع است و محصولات کشاورزی، دامی، صنعتی، معدنی تا ماشین‌آلات را دربرمی‌گیرد.

کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز از منابع عظیم زیرزمینی برخوردارند و توان صادراتی خوبی دارند، در حالی که به شدت به واردات کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای نیاز دارند.

در مقابل، این کشورها واردکننده ماشین‌آلات صنعتی و قطعات بدکی آنها، کالاهای مصرفی بادوام، مواد غذایی، منسوجات، محصولات صنعتی، مواد انرژی (نفت و گاز)، غلات،

اقتصادی طرفین تسریع نمایند و به مبادله اطلاعات تجاری میان بازرگانان دو کشور کمک بسزایی داشته باشند. از سوی دیگر این اطلاعات توسط تجار به بدنه اقتصاد ملی انتقال می‌یابد و تولیدکنندگان متوجه می‌شوند چه محصولاتی با چه ویژگی‌هایی مورد تقاضای کشور مقابل می‌باشد و متناسب با اطلاعات به دست آمده می‌توانند تغییرات لازم را در کمیت و کیفیت کالاهای تولیدیشان به وجود آورند.

تداوم این فرآیند به گسترده شدن فضای تجارت و یافتن فرصت‌های سرمایه‌گذاری جدید (در مناطق آزاد و نیز در دو کشور) کمک بسزایی دارد. در همین حال اطلاعات کسب شده دربارهٔ مواد اولیه، منابع طبیعی و زیرزمینی و... می‌تواند سرمایه‌گذاری سودمند را مشخص سازد، چه بسا توان فنی و سرمایه‌ای لازم برای تولید کالایی در ایران وجود داشته باشد، اما سرمایه‌گذاری در تولید آن کالا در یکی از کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز با هزینهٔ کمتر امکان‌پذیر باشد. در این صورت سرمایه‌گذار می‌تواند بهترین مکان برای سرمایه‌گذاری را بیابد و محصولی با هزینهٔ تمام‌شدهٔ کمتر و قابل رقابت در عرصهٔ بین‌المللی تولید کند.

کارشناسان به برگزاری نمایشگاه در ایران با حضور کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز و نیز به‌طور متقابل در آن کشورها تأکید دارند و می‌افزایند، برگزاری نمایشگاه، نظام

تجهیزات و ارز از کشور هنوز موانع بسیاری پیش‌رو می‌باشد که باید هر چه سریع‌تر برداشته شود یا دست‌کم برای پررنگ شدن نقش تجار و سرمایه‌گذاران در آسیای مرکزی و قفقاز، برای این ناحیه تسهیلات ویژه‌ای برقرار گردد. چنانچه دولت نتواند در کوتاه‌مدت در این زمینه به‌طور فعال وارد عرصه شود، می‌توان با ایجاد مناطق آزاد تجاری و سرمایه‌گذاری در مناطق مرزی تسهیلاتی را به وجود آورد.

○ شناخت الگوی تجارت آسیای مرکزی و قفقاز به برنامه‌ریزی برای رشد تجارت و سرمایه‌گذاری با این کشورها کمک می‌کند.

به عقیدهٔ کارشناسان، ایجاد مناطق آزاد تجاری - صنعتی در مناطق مرزی و نیز ایجاد همکاری‌های منطقه‌ای در قالب اتحادیه تجاری برای آماده‌سازی شرایط برای کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز جهت ورود به بازار آزاد جهانی، مزیت بسیاری دارد.

آنها معتقدند که ایجاد مناطق آزاد در نواحی مرزی، در طول زمان، شرایطی را به وجود می‌آورد که همکاری‌های سیاسی و اقتصادی میان طرفین را گسترش می‌دهد. این مناطق در کوتاه‌مدت می‌توانند روند تجارت آزاد را در مناسبات

بین‌المللی که دولت ازبکستان اعلام می‌کند. فعال‌تر شرکت کنند. هم‌اکنون در ازبکستان، انجمن تجار و بازرگانان ایرانی وجود دارد که وظیفه آن راهنمایی تجار برای فعالیت‌های اقتصادی در ازبکستان و دفاع از حقوق قانونی آنهاست.

ذکر این نکته ضروری است که وزارت دارایی ازبکستان چندی پیش اعلام کرد که حجم مبادلات تجاری این کشور در سال ۱۹۹۶ بالغ بر ۹/۳ میلیارد دلار بوده که نزدیک به ۴/۶ میلیارد دلار آن را صادرات و ۴/۷ میلیارد دلار آن را واردات این کشور تشکیل داده است.

وزارت دارایی ازبکستان افزود: در سال ۱۹۹۶ فقط ۳۲/۱ درصد واردات این کشور از کشورهای مشترک‌المنافع و ۶۷/۹ درصد از دیگر کشورها تأمین شده است. نخست‌وزیر ازبکستان نیز در اواخر سال ۱۹۹۶ اعلام کرد که کشورش همکاری بیشتر از سطح موجود با کشورهای مشترک‌المنافع را نمی‌خواهد.

طرف‌های تجاری ازبکستان از خارج از گروه کشورهای مشترک‌المنافع در سال ۱۹۹۶ عبارتند از: آلمان، کره جنوبی، ژاپن و چین.

قربان صیفی، کاردار ایران در بیشکک نیز در یکی از مصاحبه‌ها اعلام داشت: بیش از ۳۰ قرارداد در زمینه مرادتهای تجاری و بازرگانی بین شرکت‌های ایرانی و قرقیزستان امضاء شده است.

وی گفت: برنامه دولت قرقیزستان برای حرکت به سمت اقتصاد باز، این کشور را جزو موفق‌ترین کشورهای آسیای مرکزی قرار داده است. در برنامه اقتصادی این کشور شش منطقه آزاد تجاری در مناطق مختلف کشور در نظر گرفته شده است. در این مناطق تسهیلات ویژه‌ای برای سرمایه‌گذاری‌های مشترک منظور شده است.

شرایط سیاسی و اقتصادی برای سرمایه‌گذاری ایران در ازبکستان فراهم است و تجار علاوه بر تجارت می‌بایست سرمایه‌گذاری در این کشور را مدنظر قرار دهند.

وی افزود: یکی از مناطق آزاد تجاری قرقیزستان در استان اوش در جنوب این کشور قرار دارد. استان اوش به لحاظ همجواری با کشورهای ازبکستان و تاجیکستان و منطقه‌ادی

اطلاع‌رسانی میان بازرگانان و سرمایه‌گذاران را تقویت می‌کند و فرصت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری در بازارهای منطقه را روشن می‌سازد.

تنها دستیابی به اطلاعات تجاری و سرمایه‌گذاری نمی‌تواند در گسترش مناسبات اقتصادی مؤثر باشد، بلکه می‌باید زمینه‌های مساعد و تسهیلات لازم برای حضور فعال تجار و سرمایه‌گذاران ایرانی در آسیای مرکزی و قفقاز فراهم شود.

آنها معتقدند که در جریان برپایی این‌گونه نمایشگاه‌ها، علاوه بر عرضه کالاها و خدمات، می‌بایست مسئولان در اطلاع‌رسانی در زمینه قوانین و مقررات اقتصادی - تجاری و سرمایه‌گذاری به علاقه‌مندان، نهایت دقت را به عمل آورند.

برخی کارشناسان مهم‌ترین شیوه گسترش تجارت با آسیای مرکزی و قفقاز را در برقراری ارتباطات گردشگری می‌دانند.

آنها می‌گویند چنانچه درهای کشورهای به روی هم گشوده شوند، تبادل اطلاعات میان گردشگران که می‌تواند تجار و سرمایه‌گذاران را نیز دربرگیرد، راه را برای بسیاری از اقدامات بعدی باز می‌کند.

کارشناسان بر این عقیده‌اند چنانچه کالاهایی را که گردشگران به عنوان سوغات خریداری و خارج می‌کنند، مورد ارزیابی قرار دهیم، می‌توانیم به نوع نیازها، سلیقه مشتریان و بسیاری از اطلاعات دیگر به سهولت دسترسی پیدا کنیم.

آنها عقیده دارند که گسترش فضای رفت و آمدهای تجاری و غیرتجاری مهم‌ترین گام در گسترش مناسبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و ضامن صلح و امنیت است.

مناسبات تجاری میان ایران و آسیای مرکزی و قفقاز

به گفته محسن پاک‌آیین سفیر جمهوری اسلامی ایران در ازبکستان، شرایط سیاسی و اقتصادی برای سرمایه‌گذاری تجار و بازرگانان و سرمایه‌گذاران ایرانی در ازبکستان مناسب است.

وی از تجار ایرانی خواست که در کنار کار تجارت به سرمایه‌گذاری در ازبکستان بپردازند و در مزایده‌های

مرفقانه با جمعیتی بالغ بر ۱۰ میلیون نفر از مریت خوبی برای سرمایه‌گذاری مشترک برخوردار است.

○ ایجاد مناطق آزاد تجاری - صنعتی مرزی به گسترش مناسبات بازرگانی و تبادل اطلاعات میان فعالان اقتصادی کمک می‌کند. این اطلاعات به بدنه تولید منتقل می‌شود و کالاهای قابل عرضه در بازارهای بین‌المللی تدارک دیده می‌شود.

در سارده وضعیت اقتصادی قرقیزستان، عسکراقیاف رییس‌جمهوری این کشور، اواخر خرداد ۱۷۶ اعلام کرد: واردات بیش از اندازه، اقتصاد قرقیزستان را با فاجعه مواجه کرده است. دولت باید به سرعت طرحی را اجرا کند که واردات را مطابق با نیازهای واقعی کشور و مردم تنظیم کند.

وی در تشریح برنامه توسعه تجارت خارجی قرقیزستان گفت: واردات قرقیزستان اینک دو برابر صادرات آن است و این امر در صورت ادامه، ثبات نسبی اقتصاد کشور را که سال ۱۹۹۶ به دست آمد، به نابودی خواهد کشاند.

در همین حال خصوصی‌سازی در اقتصاد قرقیزستان ادامه یافته و از سال ۱۹۹۲ تا اواخر سپتامبر ۱۹۹۷ در مجموع ۶۲۵۱ واحد تولیدی، صنعتی و خدماتی در این کشور خصوصی شدند. خصوصی‌سازی ۹۷/۲ درصد از واحدهای اقتصادی کوچک انجام شده، اما روند آن در بخش‌های ساختمان و حمل و نقل با کندی همراه است.

در اواخر اکتبر ۱۹۹۷ یک شرکت ایرانی تولیدکننده لوازم خانگی برای تولید مشترک تلویزیون رنگی، نمایشگرهای رایانه، یخچال و مبلمان دفتری، قراردادی با شرکت اق‌مارال قرقیزستان امضا کرد.

براساس این قرارداد، شرکت پارس الکترونیک در آغاز همکاری مشترک با اق‌مارال، محصولات پارس را در بازار قرقیزستان عرضه می‌کند و همزمان با تطبیق استانداردهای دو کشور، تولید وسایل با استفاده از قطعات نیمه‌آماده که از ایران ارسال می‌شود را شروع خواهد کرد. این قرارداد در دومین نمایشگاه اکو در بیشکک منعقد شد.

در همین حال یک شرکت خصوصی راهسازی ایران در مناقصه عملیات تعریض و بازسازی بخشی از جاده بیشکک - اوش در قرقیزستان در منطقه‌ای کوهستانی به طول ۲۷

کیلومتر برنده شده است. این اولین طرح جاده‌سازی ایران در قرقیزستان می‌باشد. در حال حاضر ۱۲۰ شرکت ایرانی در قرقیزستان فعالیت دارند که عامل گسترش مبادلات تجاری دو کشور می‌باشند.

اخیراً نیز یک یادداشت تفاهم میان وزیر پست و تلگراف و تلفن ایران و وزیر حمل و نقل و ارتباطات قرقیزستان در تهران و در پایان احلاس کمیسیون مشترک ایران و قرقیزستان امضا شد. این یادداشت تفاهم در زمینه همکاری‌های اقتصادی، علمی و فرهنگی می‌باشد.

از سوی دیگر روابط اقتصادی - تجاری ایران و ارمنستان نیز در سال‌های اخیر گسترش یافته است. در سال‌های گذشته ایران بزرگ‌ترین شریک تجاری ارمنستان بوده و در سال گذشته میلادی نیز حجم مبادلات تجاری دو کشور به ۱۰۰ میلیون دلار رسیده است.

به گفته لئون اهارونیان رییس اتاق مشترک ایران و ارمنستان، صادرات جمهوری اسلامی ایران به ارمنستان شامل مازوت، گازوییل، خشکبار، مواد پتروشیمی، پارافین، اسید سولفوریک و قیر می‌باشد.

وی با اشاره به وجود ظرفیت‌های خالی در صنایع آرد و تصفیه شکر ایران گفت: لازم است اقلام موردنیاز ارمنستان به شکل خام وارد ایران شود و پس از فراوری به آن کشور صادر گردد.

وی افزود: از ۲۵۰ شرکت مشترکی که با سرمایه‌گذاری خارجی در ارمنستان فعالیت دارند، ۱۷۳ شرکت ایرانی می‌باشد.

اهارونیان گفت: تصویب لایحه موافقت‌نامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف و جلوگیری از فرار مالیاتی در مورد مالیات‌های بردرآمد و سرمایه بین دولت ایران و ارمنستان در فروردین ۷۶ از سوی مجلس شورای اسلامی، گامی در جهت ارتقاء همکاری‌ها میان دو کشور می‌باشد.

○ افتتاح پایانه تجاری ایران در ایروان در گسترش مناسبات تجاری ایران و ارمنستان، بخش کالاهای ایرانی در سراسر این کشور و نیز دیگر جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز و ترانزیت کالا به آن جمهوری‌ها مؤثر خواهد بود.

مرکزی و قفقاز تلقی می‌شود.

در اواخر سال میلادی گذشته، یک کارخانه تولید بخاری و اجاق‌گاز با سرمایه‌گذاری مشترک ایران و ازبکستان در شهر سمرقند راه‌اندازی شد. ۴۰ درصد سهام این کارخانه به شرکت سرمایه‌گذاری شاهد، ۳۰ درصد به یک سرمایه‌گذار ایرانی و ۳۰ درصد به یک سرمایه‌گذار ازبک تعلق دارد. سرمایه اولیه این کارخانه ۳ میلیون دلار است و قادر می‌باشد سالانه ۱۰ هزار دستگاه بخاری و اجاق‌گاز تولید کند. سرمایه‌گذاران ایرانی در پاییز ۷۶ نیز یک کارخانه تولید سس و رب کوجه‌فرنگی در سمرقند دایر کردند.

در همین حال در اواسط آذر ۷۶ کارخانه مشترک تولید مبلمان منزل و اداری با سرمایه‌گذاری مشترک (۷۰ درصد) شرکت سرمایه‌گذاری شاهد و یک سرمایه‌گذار خصوصی در ازبکستان (شهر سمرقند) افتتاح شد. این کارخانه می‌تواند محصولات خود را نه تنها در ازبکستان بلکه در دیگر کشورهای آسیای مرکزی عرضه کند.

ازبکستان در نیمه نخست سال میلادی گذشته ۴/۳ میلیارد دلار تجارت خارجی داشت که ۲ میلیارد دلار آن مربوط به صادرات این کشور بود.

۳۳/۷ درصد صادرات ازبکستان در این دوره نخ پنبه‌ای و ۴۷/۲ درصد واردات آن را ماشین‌آلات و تجهیزات کارخانه‌ای تشکیل داد. ازبکستان سالانه ۱/۵ میلیون تن پنبه تولید می‌کند که ۱۰ درصد آن در داخل کشور مصرف و بقیه صادر می‌شود. ۴ درصد محصول ناخالص کشاورزی این کشور را پنبه تشکیل می‌دهد.

ارزش مبادلات تجارت خارجی ازبکستان در سال ۹۶ بالغ بر ۹/۳ میلیارد دلار شامل ۴/۶ میلیارد دلار صادرات و ۴/۷ میلیارد دلار واردات آن کشور بود. ذخایر طلا، نقره، مس، سرب و روی، گاز و زغال‌سنگ ازبکستان درخور توجه می‌باشد.

○ یک کارخانه تولید بخاری و اجاق‌گاز، یک کارخانه سس و رب گوجه‌فرنگی و یک کارخانه تولید مبلمان اداری و منزل با سرمایه‌گذاری مشترک ایران و ازبکستان در شهر سمرقند دایر شده است.

ازبکستان در سال گذشته از روابط تجاری خود با کشورهای مشترک‌المنافع کاست و ۷۶ درصد معاملات تجاری

یادآوری می‌شود ایران و ارمنستان در اجلاس کمیسیون مشترک دو کشور که اوایل سال ۹۷ برگزار شد، در زمینه‌های داروسازی، مخابرات، محیط زیست، معادن، حمل و نقل، فرهنگستان‌ها، برق‌رسانی، گازرسانی، امور بانکی و گمرکی، ۱۲ فقره توافق‌نامه همکاری امضا کردند. حل مسایل بانکی و گمرکی زمینه‌ساز گسترش مناسبات تجاری دو کشور در سال‌های آتی خواهد بود.

○ ارزش مبادلات تجاری قرقیزستان در سال ۹۶ به حدود ۱/۴ میلیارد دلار رسید که ۵/۴ میلیون دلار آن را صادرات این کشور تشکیل داد.

به گفته حمیدرضا نیک‌کار اصفهانی سفیر جمهوری اسلامی ایران در ارمنستان، افتتاح پایانه تجاری ایران در ایروان، گسترش همکاری تجاری دو کشور را دربردارد و مقدمه همکاری شکوفا و پویای دو کشور است و باعث خواهد شد که کالاهای ایرانی با کیفیت بالا و قیمت مناسب‌تر در سراسر ارمنستان پخش شود.

پایانه تجاری ایران در زمینی به مساحت ۴۵ هزار متر مربع با ۳ هزار متر مربع انبار سرپوشیده ساخته شده است. اتصال مستقیم این مرکز به راه‌آهن سراسری ارمنستان، پخش آسان کالا در ۴۲ منطقه شهری و روستایی ارمنستان و حتی دیگر اعضای جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع را فراهم می‌سازد. این پایانه امکانات دیگر مانند شبکه تخلیه و بارگیری مکانیزه، واکن‌های سردخانه‌دار به ظرفیت ۴۰۰ تن و خطوط مختلف ارتباطی است.

امر خصوصی‌سازی در اقتصاد ارمنستان به سرعت انجام شده است. خصوصی‌سازی مؤسسات دولتی در سال ۹۶-۱۹۹۳ به واگذاری ۱۱۷۸ واحد دولتی از کل ۲۰۱۷ مؤسسه دولتی فعال این کشور، به بخش خصوصی منجر شده است. روند خصوصی‌سازی در اقتصاد ارمنستان همچنان ادامه دارد.

فشارهای تورمی در اقتصاد ارمنستان وجود دارد و دولت به هدف خود که رسیدن به نرخ تورم ۱۰ درصد در سال ۹۷ بود، دست نیافت. میزان تورم در این سال بیش از ۱۵ درصد بود.

همکاری‌های ایران و ازبکستان نیز بخشی از فعالیت ایران در گسترش مناسبات اقتصادی، تجاری و صنعتی در آسیای

روی، قلع، نیکل و فسفات، از مهم‌ترین کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز می‌باشد. در حال حاضر شرکت‌های آمریکایی به‌ویژه شورون، سرمایه‌گذاری‌های کلانی در حوزه‌های نفتی قزاقستان انجام داده‌اند.

نخست‌وزیر قزاقستان پیش از این اعلام کرد که در سال ۱۹۹۶ قزاقستان ۱/۲ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی جذب کرد.

نورسلطان نظربایف رییس‌جمهور این کشور در اجلاس دوروزه با مدیران و نمایندگان بزرگ‌ترین شرکت‌های سرمایه‌گذار جهانی در الماتی در اواسط خرداد ۷۶ گفت: قزاقستان از زمان استقلال تاکنون ۶ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی را جذب کرده است، ۵۱/۲ درصد سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در قزاقستان متعلق به شرکت‌های آمریکایی و در صنایع نفت و گاز می‌باشد. کره جنوبی، انگلیس، ترکیه، فرانسه، ژاپن، ایتالیا، کانادا، چک، نروژ، هلند و... از سرمایه‌گذاران خارجی فعال در قزاقستان هستند.

حجم مبادلات تجاری ایران و قزاقستان در سال ۱۹۹۶ به ۱۰۰ میلیون دلار رسید که ۳۰ میلیون دلار بیش از سال ۱۹۹۵ بود. قزاقستان از ایران مواد غذایی، بهداشتی، کالاهای خانگی و ساختمانی وارد می‌کند و آهن‌آلات، فلزات رنگین، مواد خام و معدنی به ایران صادر می‌نماید.

سفیر جمهوری اسلامی ایران در قزاقستان از سرمایه‌گذاران ایرانی خواست که در این کشور بیش از پیش فعال شوند.

تصویب توافق‌نامه لغو اخذ مالیات مضاعف میان ایران و قزاقستان از سوی قوه مقننه قزاقستان در گسترش مناسبات تجاری دو کشور، می‌تواند مؤثر واقع شود.

به عقیده کارشناسان، با وجود تلاش‌هایی که در سال‌های اخیر برای گسترش مناسبات اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز صورت گرفته است، هنوز حجم مناسبات اقتصادی، تجاری، صنعتی و... با این کشورها متناسب با توانمندی‌های موجود نمی‌باشد و لذا ضرورت دارد کام‌های اساسی برای شناخت بیشتر بازار آسیای مرکزی و ارایه تسهیلات لازم به سرمایه‌گذاران و تجار برای حضور فعال در این بازارها برداشته شود.

این کشور با دنیای خارج از این حیثه صورت گرفت. در مقابل مناسبات تجاری آن با آمریکا، آلمان، کره جنوبی، ترکیه و انگلیس گسترش یافت. تقریباً ۲۸ درصد مبادلات تجارت خارجی ازبکستان با کشورهای مورد بحث صورت گرفت. در حالی که قزاقستان و قرقیزستان هر یک ۶۲ درصد تجارت خارجی خود را با کشورهای مشترک‌المنافع انجام دادند.

در رابطه با قزاقستان نیز باید گفت، جمهوری اسلامی ایران اهمیت ویژه‌ای برای گسترش مناسبات تجاری و همکاری‌های اقتصادی با قزاقستان قابل است. قرارداد معاوضه نفتی میان ایران و قزاقستان مهم‌ترین گام در گسترش مناسبات اقتصادی دو کشور است. براساس این طرح، قزاقستان نفت خام خود را از طریق دریای خزر به ایران ارسال می‌کند و ایران از آن برای تولید فرآورده‌های نفتی در پالایشگاه‌های تهران و تبریز استفاده می‌کند. در مقابل معادن نفت خام عرضه شده از سوی قزاقستان، به مشتریان این کشور در خلیج فارس نفت خام عرضه می‌کند. بدین طریق راه انتقال نفت قزاقستان از راه‌های سنتی گذشته (از طریق روسیه) رها شده است. هر چند که آمریکا نسبت به صدور نفت و گاز آسیای مرکزی و قفقاز از طریق ایران معترض می‌باشد و از تهدیدهای مختلف علیه شرکت‌های دست‌اندرکار تولید و تجارت نفت نمی‌گذرد، اما راه ایران، اقتصادی‌ترین راه برای صدور مواد انرژی این منطقه به‌ویژه قزاقستان است.

سرمایه‌گذاری ایران در قزاقستان رو به گسترش است. در اواسط خرداد ۷۶ سازمان صنایع ملی ایران، کارخانه جمبول بزرگ‌ترین کارخانه تولید کفش و چرم قزاقستان را خریداری کرد. این کارخانه سالانه ۲۰ میلیون فوت پوست و چرم و ۵ میلیون جفت کفش تولید می‌کند. ایران ۷۵ درصد سهام کارگری این کارخانه را خریداری کرده و درصدد است مابقی سهام دولتی آن را نیز خریداری کند. این کارخانه در استان جمبول در جنوب قزاقستان واقع است.

○ سازمان صنایع ملی ایران ۷۵ درصد سهام کارگری کارخانه جمبول، بزرگ‌ترین کارخانه تولید کفش و چرم قزاقستان را خریداری کرد.

قزاقستان با دراختیار داشتن ذخایر غنی نفت، گاز، اورانیوم، زغال‌سنگ، طلا، نقره، مس، کروم، منگنز، سرب و